

TÓTH-BENCZE TAMÁS

EGY FÜREDI SZOBOR NYOMÁBAN

A 2004-ben (és 2005-ben is, javított és bővített kiadásként) megjelent a „Balatonfüred emlékjelei” c. kötet 36. oldalán írnak a Kisfaludi Strobl Zsigmond által készített „A Gyík” elnevezésű szoborról. A közlés szerint 1957 júliusában állították fel. Ezt valószínűleg a művész unokaöccsének visszaemlékezésére alapozták, amely szerint a művész egy, korábban készített szobrát adta el a füredieknek, ugyanis a SZOT szanatórium épület-együttesének felújítása megkezdésekor felkérték Kisfaludi Strobl Zsigmondot egy alkotás elkészítésére, a többi unokaöccse, Kisfaludi Strobl Jenő 1975-ben így mesélte el: *„Nagybátyámról köztudott volt, hogy igen ügyes üzletember hírében állt. Amikor felkérték a felállítandó szobor megalkotására, gondolkodás nélkül igent is mondott a rövid határidő ellenére. Ennek hátterében az állt, hogy műtermében sok olyan befejezett alkotás is foglalta a helyet, melynek még nem volt gazdája, – több alkalommal csak úgy, előre is dolgozott – vagy valami miatt nem kerültek kihelyezésre. Ez a szobor is ott állt a többi között, amelyet még régebben készített. Segédeivel átcsiszoltatta és készítettett hozzá egy kör alakú medencét, készen is lett a megrendelés, jelenlétében a mai helyén elhelyezésre is került. Akárcsak én, ő is rendszeresen visszajárt a Szanatóriumba 2-3 hetet pihenni, de a szűk családi környezetén kívül másnak nemigen beszélt erről az alkotásáról.”*

2017 nyarán egy budapesti ismerősöm rákérdezett, hogy van-e esetleg valami pontosabb dátum a szobor elkészüléséről. Akkor csak „ötlet” gyanánt mondtam neki, hogy a szobor talapzatán talán van dátum, utánanézek. Valamivel később sort is kerítettem erre. Nem kellett messzire menni, a Gyógytéri, az Anna Grand Hotel előtti kis parkban álló szobor megközelítése nem volt egyszerű, de végül közelebről is szemügyre vettem az alkotást. A talapzaton ugyan nem, de magán a szobor alsó részén találtam valamit, és nem akartam hinni a szememnek. Újból, jobban megnéztem, aztán le is fotóztam, mert már eleve ezzel a szándékkal indultam el. A következő bevésés látható a szobor alsó részén: *„Kisfaludi Strobl 1958”*. Nahát, mondtam magamban, hogy az ördögbe állíthatták fel akkor már 1957-ben?

Az 1957-es szoborállítás Elek Miklós nyugalmazott gyűjteményvezető is megerősítette, ugyanis határozottan emlékszik arra, hogy édesapja, aki a

SZOT szanatórium főkönyvelője volt, 1957 nyarán állította ki a számlát a szobor árának kifizetéséről. Eltévésztték volna az évet a véséskor?



Nem, nem téves a szobor évszáma. Kellett egy darabig nyomozni utána, de úgy gondolom, megvan a magyarázat.

A Középdunántúli Napló 1957. június 21-i számában látott napvilágot az alábbi közlés: *„Két új szobrot kap Balatonfüred. A Balatonfüredi Szívkórház nemrégiben Medgyesi >>Lantos nő<< két méter magas, műkő szobrát kapta, hogy a kórház parkjában állítsák fel. A kórház vezetősége úgy döntött, hogy a fürdő előtti parkrészt helyezik. Az alapzat elkészítéséhez már hozzákezdtek. A SZOT szanatórium két példányban megrendelte Kisfaludi Strobl >>Gyík<< című szobrát. Az egyik műkőből készül, amelyet már az idején Anna-bálra felállítanak a SZOT előtti díszkertben. A másik szobor nyersanyaga nemes kő. Ha ez is elkészül, ezt állítják fel Balatonfüreden, a műkő szobrot pedig valószínűleg Hévízre szállítják.”*

Ezek szerint eredetileg a gyorsan elkészített (vagy már eleve kész) műkő változatot láthatták 1957 nyarán az egykori Kursalon / Gyógyterem, a mai Anna Grand Hotel díszterme előtti kis téren.

További kutatás után pedig arra is fény derült, hogy a Balatonfüreden látható „nemes kő” (értsd: márvány) szobrot csak valamikor az 1958-as év elején, kora tavaszán, legkésőbb a március 26-át megelőző napokban állították fel.

A Középdunántúli Napló 1958. március 27-i számának harmadik oldalán a következő olvasható: *„Új szobrok Balatonfüred parkjaiban A hajdani balatonfüredi nyári színpark bejáratánál felállították a száz esztendővel előtti színházépület homlokzatát díszítő hat oszlopot, amelyet annak idején Kisfaludy Sándor kérésére Festetich László aján-*

dékozott a színháznak. A szanatórium előtti téren Kisfaludi Stróbl Gyík című, fürdőző nőt ábrázoló híres alkotását. A móló melletti part évszázados fái között Medgyessy Ferenc Lantpengető lány-a <sic!> gyönyörködteti az üdülő vendégeket.”

A Népszava 1958. március 26-i száma (egy nappal korábban) így számolt be erről: „**Új szobrok Balatonfüred parkjaiban** A balatonfüredi szanatórium előtti téren felállították Kisfaludy-Stróbl Zsigmond >>Gyík<< című szobrát. A móló melletti part évszázados fái között Medgyessy Ferenc >>Lant-pengető lány<< látható, a hajdani balatonfüredi nyári színpad bejáratánál felállították a száz esztendővel ezelőtti színházépület homlokzatát díszítő hat oszlopot.”

Hogy az 1957-ben felállított műkö első változat valóban Hévízre, vagy hova került, azt nem sikerült kideríteni. Mindenesetre a parádfürdői kórház parkjában a volt Freskó étterem keleti oldalán áll, szinte elbújva a balatonfüredi szobor hasonmása. Sövényvel – a balatonfüredihez hasonlóan – szorosan körbe van kerítve, alig lehet észrevenni. Ezt a szobrot feltehetően valamikor az 1940-es évek elején állíthatták fel. Szintén Kisfaludi Strobl Zsigmond munkája, és – nem fogják elhinni – az elnevezése is megegyezik a balatonfüredivel.

A szobor legelső változata 1921-ben készült el. Az 1911-es „Fürdés” (vagy „Fürdés előtt”) aktszobrát egy olyan akt szobor-sorozat követte, mint a „Guggoló leány” (1915), „A gyík” (1921), „A kis makrancos” (1921), „Liliom” (1922), „Lábát törölő asszony” (1922), „Strandoló” (1923), stb.

A művész ezeket a fehér márványból kivitelezett műveit, minden bizonnyal a várható keresletre való tekintettel, megsokszorozta, újra faragtatta, esetenként méret változtatással. Jó alaposan rácsáfolva ezzel arra a hiedelemre, hogy a kőben és márványban kivitelezett szobor garancia a tökéletes egyediségre, szemben a bronzöntvényekkel, amelyek kontrolált (ugyan megkívánt, de rendszerint nem megvalósítható, sorszámozással ellátott) példányszámban sokszorosított egyedi tárgyak. Ezek az eredetinek minősülő márvány másolatok az elmúlt ötven év alatt egyre gyakrabban tűntek és tűnnek fel a műpiacon, ahol gyakran milliós nagyságrendű árakon keltek és kelnek el. Az alkotások számontartását tovább bonyolítja az, hogy a magyar szobrászok nem szokták műveiket sorszámmal ellátni, így nem túl valószínű, hogy a füredi szobron látható „1958” nem az évszámot jelöli, hanem azt, hogy füredi az 1958-as sorszámu példány az alkotásból.

A Népszabadság 1978. április 25-i számában, az apróhirdetések között olvasható: „*Műgyűjtők! Kisfaludy Stróbl Zsigmond >>Fürdőző nő gyíkkal<< című eredeti kararai fehér márványszobra eladó. Magassága 80 cm. Másolata a balatonfüredi szív-kórház kertjében van. BÁV becsértéke 90 ezer Ft.*”

Egy 2004-es árverésen a szobor 48 cm-es változata 1,5 millió Ft-ért kelt el. 55 cm-es variációja 1,6-ról 4,2 millió forintig emelkedett a BÁV 2005-ös árverésén. A rekordot a 61 cm-es példány tartja 6 milliós leütési árral.

A nemes anyagú reprodukciók mellett terrakotában is meglehetősen sok példány készült belőle. Egy részük már az 1930-as években, majd a Képcsarnok által az 1960-as, és 1970-es években gyártva és olcsó, de jó műalkotásként, tömegesen terjesztették őket.

Annyi biztos: a Balatonfüreden ma is látható 1958-ban készült és felállított „A gyík” is csupán az egyik az elkészült darabok közül.

A Magyar Nemzeti Galéria nyilvántartásában (egész pontosan: a leltárában) a következő Kisfaludi Strobl Zsigmond által készített „A gyík” (The Lizard) elnevezésű alkotásokra sikerült bukkanni: I.: rózsaszín márvány, 1921., 80 cm-es, leltári száma: 76.3.7.; II.: terrakotta, 1921., 52 cm-es, leltári száma: 76.3.121.; III.: mázas kerámia, 1921., 53 cm-es, leltári száma: 76.3.123.

A szoborból külföldre is került, pl.: Angliába.

A II. világháború utáni rendszerváltást követően Kisfaludi Strobl Zsigmond elismertsége nem változott, sőt. Külföldi szereplése ezután főként Moszkva felé irányult, ahol 1969-ben 85. születésnapját is ünnepelték, a díszvacsorán a szovjet művészeti akadémia elnöke köszöntötte. A magyar-szovjet kulturális kapcsolatokban betöltött szerepének és művészetének elismeréseként 1970-ben a szovjet Legfelső Tanács a Lenin-centenárium tiszteletére létesített emlékérmét, valamint a Szovjetunó Művelődési Minisztériuma díszoklevelet adományozott neki.

Egy 1971-ben megjelent, az öreg mesterrel készült interjú során a riporter az egyik – a műteremben látott – szoborral kapcsolatban megjegyezte: „... – Ez a márványszobor is nagyon ismerős. Hol is láttam? – Járt valaha Balatonfüreden? – Persze, persze, ez a híres gyík – kapok észbe és önkéntelenül megsimogatom a női akt lábánál levő gyíkot. – Érdekes! – nevet kedves-gúnyosan Zsiga bácsi. – Más látogatóim a legritkábban simogatják ott. Hacsaturján, a szovjet zeneszerző például körülsimogatta az egészet, kivéve a gyíkot, ...”